

מגמות ודילמות

ההולנדים

תרגום והכין לפרסום:
דניאל הוכמן
שה"ם, המחלקה לבקר

ע"פ מאמר שהופיע ב-Veeopro Magazine (אפריל 2003), בטאון יצרני החלב ההולנדים.

בהולנד כוללת 420,000 ק"ג מכסה (%) שומן = 4,25, 56 חולבות ו-290 דונם אדמה. במקביל הולך וגדל קצב היצרנים שפורשים מן הענף. לפני עשור היה נהוג ש-2%-3 מן הרפתות נסגרות מדי שנה, אך כעת קצב זה הוא ל-4%-5. הסיבות העקרויות לסגירת הרפתות הן חוסר המשכיות וחוסר כדאיות כלכלית.

הגורמים הראשיים של צמצום ברווחיות הייצור הם: ירידה במחיר החלב, העלויות הגבוהות של מכסת החלב והקרקע והצפי הבעייתי לתעשיית החלב בכלל. הירידה במחיר החלב (כיום בסביבות 1.56 ש"ח, לפי יורו = 5.2) נובעת מהמדיניות החקלאית האירופאית במסגרתה מורידים את הסובסידיות ליצוא מוצרי חלב, תהליך שימשך בשנים הבאות.

כדי להתמודד עם מציאות זאת, יצרני החלב יכולים לשקול בין שתי אופציות: לפתח פרנסה משלימה (למשל, עבודה חלקית נוספת, לפתוח צימרים וכו') או להוריד עלויות ייצור על ידי התרחבות: להחזיק יותר פרות עם מכון החליבה הקיים, לעבד שטח יותר גדול מבלי להרחיב מיכון ועוד. תהליך זה נמצא במלוא עוזו.

הבסיס להרחבת הייצור הוא הגדלת מכסת החלב על ידי רכישה או על ידי השכרתה מחקלאי אחר. בין אפריל 2002 לאפריל 2003 נמכרו או נשכרו מיליארד ק"ג מכסה, המהווים 10% מהמכסה הלאומית. כמות זו מורכבת מ-310 מיליון ק"ג מכסה שנמכרו ו-677 מיליון ק"ג מכסה שהושכרו. אופציות השכרת המכסה תצמצם באופן בולט בקרוב, כיון שהמשלה תחוקק כללים הרבה יותר קשיחים, כדי לאפשר זאת. למשל, יצרנים שכבר אינם פעילים לא יוכלו להמשיך להשכיר

הרפתנים ההולנדים מנסים לשרוד בסביבה כלכלית שהולכת ונעשית מעיקה, משנה לשנה.

תהליכים מזורזים ועמוקי היקף עוברים על יצרני החלב ההולנדים. מספר משקי החלב הולך ומתכווץ ובמקביל, יחידות הייצור נעשות גדולות יותר. אחוז יצרני החלב בעלי מכסת ייצור של מעל ל-500,000 ק"ג היה 10% ב-1995, 25% ב-2002 ונתן לנבא שייגיע ל-50% תוך שנים מעטות (טבלה 1) מספר הרפתות עם ייצור שנתי של מעל למיליון ק"ג חלב, גדל באופן נכר. כיום, הרפת הממוצעת

של יצרני החלב

שלילית מה שמוביל לחסול הרפת, כאשר הפדיון משמש כפנסיה לבעלים. דווקא מנקודת ראות זאת, אלה שמוכרים נמצאים בזמן מתאים, כיון שמחיר המכסה גבוה וגם מחיר הקרקע הרקיע ל-15,600–26,000 ש"ח לדונם של אדמה חקלאית. כמעט ואין גידול שמסוגל לשלם עלויות קרקע כאלה. לכן, הרפתנים מעדיפים לרכוש מכסה מבלי לקנות אדמה, אבל לעתים נוצר מצב בו אין להם ברירה אלא להרחיב את השטח לגידולי מספוא. בנוסף, עקב הכללים של איכות הסביבה, מספר הפרות שמותר להחזיק קשור לשטח שברשות החקלאי, באם העדר גדל, הוא נאלץ לקנות גם אדמה.

בתנאים כאלה, רק רפתות יעילות ביותר יהיו מסוגלות לשרוד.

מכאן שהמגמה ברורה: מספר רפתות ילך ויפחת, ובאלה שישרדו יהיה מספר גדול יותר של פרות, שידרשו ניהול מאד מקצועי ויעיל.

מה נאמר? בעצם כל מילה מיותרת.. נחזיק להם אצבעות !! (ד.ה.) ■

טבלה 1. מספר רפתות ופרות ותנובת חלב שנתית ממוצעת, לאורך שנים

שנים	מספר רפתות	מספר פרות חולבות	תנובת חלב שנתית ממוצעת (ק"ג/פרה/שנה)
1975	91,560	2,218,000	5,199
1990	46,977	1,878,000	7,259
1995	37,456	1,708,000	7,705
2000	29,467	1,504,000	8,311
2002	26,396	1,485,000	8,400
2010	כ-22,000	1,250,000	9,000

טבלה 2. מחיר ליטר חלב וק"ג מכסה ורווח חודשי למשפחת רפתנים ממוצעת, לאורך שנים

שנים	מחיר לק"ג מכסה (ש"ח)	מחיר לק"ג חלב (ש"ח)	רווח חודשי למשפחה** בעלת רפת ממוצעת (ש"ח)
1990	1.72	5.20	13,433
1995	1.68	5.20	9,230
2000	1.70	9.88	10,833
2002	1.76	10.40	8,017
2003	1.61	9.36	-

* מכיל 4.4% שומן ו-3.48% חלבון

** הכנסות פחות הוצאות (בהוצאות לא נלקחה בחשבון, עלות העבודה העצמית)

המגמה ברורה: מספר רפתות ילך ויפחת, ובאלה שישרדו יהיה מספר גדול יותר של פרות, שידרשו ניהול מאד מקצועי ויעיל

בנוסף, הקנס על חלב עודף הוא כה גבוה שעדיף להרחיב את המכסה על ידי השכרת כמות נוספת, מאשר לשלם את הקנסות. עלות מכסת החלב מוסיפה 0.26 ש"ח לעלויות הייצור של ק"ג חלב.

מהו המצב שנפרש בפני צעיר הולנדי ששוקל להמשיך לתפעל את הרפת המשפחתית? עליו לשלם להוריו ואחיו עבור כל העסק, כולל ערך המכסה והקרקע. לעתים ערך זה מגיע ל-5,200,000 ש"ח, סכום שמרתיע מספר הולך וגדל של צעירים. במקרים רבים החלטתם היא

את מכסתם אחרי אפריל 2004. צפוי שרבים יצטרכו למכור את המכסה, מה שיביא להורדת מחירה. מחיר ק"ג מכסה חלב (%) שומן =

4,25) כיום הוא 9.36 ש"ח (טבלה 2). החשובים הכלכלים מראים שרכישת מכסה במחיר כזה עוד כדאית, כיון שהיצרנים יכולים לפזר את ההשקעה לאורך מספר שנים ובנוסף היא נחשבת באופן חלקי כהוצאה מוכרת לצרכי חשוב מס ההכנסה. התחשיבים מצביעים על כך שרק אחרי 8 שנים ההשקעה מניבה רווחים, תקופה שנחשבת לפרק זמן ארוך למדי. גם המחיר עבור השכרת המכסה, גבוה: 0.88 ש"ח לק"ג. לשלם סכום זה כדי למכור ליטר חלב ב-1.56 ש"ח, לא נראה כדאי. אבל, לפעמים ברפתות יש עודף פרות, מספוא ומבנים. אם לוקחים בחשבון את העלויות השוליות לליטר חלב, יתכן ונשאר קצת רווח.